

A „KRISZTINA-VÖLGY” REGÉIBŐL.

— A régi Pest. —

A mai Krisztinaváros hajdanta hosszú, kigyósan hajladozó termővölgy volt, mintha egy a Zugliget és Hűvös-völgy felől lezúgó folyam üresen maradt ágya volna. Nevét a későbben itt épült városrész Krisztinától, Mária Terézia leányától vette, aki Albert Kázmér szász-tescheni herceg és királyi helytartó felesége volt. Az ekkor még a fejlődés legkezdetén levő városrész 1766. április 8-ika körül kapta a nevét. S ez a név a budai tanácsülési jegyzőkönyvekben csak öt év múlva, 1711-ben van feljegyezve legelőször.

Hajdanta e területnek „Stuhlweissenburger Thal” vagy Ried (dülő) volt a neve s a Gellérthegy lábától a Palotahegy nyugati oldalán elvonuló völgy egy valamikor ott épült „Kispesth” nevű faluhoz tartozott, mely a török hódoltság alatt elpusztult.

Mikor 1686-ban kiűzték a törököt Budáról, a bátorságosabb idők beálltával visszatérő polgárság nemcsak a várat és várhegyet népesítette be, hanem tanyát ütött a Kispesti völgyben is és annak egy részét, a keletre néző,

Viktor Emánuel olasz király és Mussolini, a fascista miniszterelnök, szemmel láthatóan derült hangulatban, fényes kísérettel indulnak a csodaszép Borghese-villában rendezett kiállítás megnyitására.

ma Naphegynek nevezett domboldalt foglalta el és szőlőkkel ültette be.

Nemsokára hangos lett a vidék a szőlőmunkások zajától. énekétől s a tanácsi feljegyzések szerint, 1690 október 7-én zajlott le az első szüret.

A völgy mélyén szántóföldek és kertek, zöldültek, s míg a Naphegy oldala a települőké volt, a szemközti hegylejtő részint parlagon hevert, részint legelőnek volt fenntartva s a város tulajdona, melyet az északról jövő vadvizek levezetésére szolgált, széles nyárfa-szegélyezett árok hasít ketté: a „Teufelsgraben“.

A völgynek északi nyílása az állam tulajdona. A mai Karácsonyi-palota helyén katonatemető van, azontul a széles síkká elterült völgy egyik fele gyakorlótér, a másik a faraktár.

Az „Ördögárkon“ a mai krisztinavárosi templommal szemben, illetve valamelyest fölfelé, széles fahid van, mely egy Buda 1849-iki ostromát ábrázoló kőrajzon még látható.

A XVIII. század utolsó évtizedében már nem temetnek a katonai temetőbe, hanem ahelyett a déli vasút pályaudvara helyén egy polgári temető keletkezik: a Krisztinaváros temetője.

1759-ben még nagyon szórványosan álltak völgyhosszat a házikók, 1770-ben már egy kis házsor húzódik a mai Horváth-kert oldalán.

1772-ben már a túlsó oldalon, a városi területen is épülnek házak, s 1773. január 18-án a tanácsülés jegyzőkönyvében megszabva találjuk az elfoglalt telkek becsárát, négyszögölenként 9–18 krajcárban, a telkek használhatósága szerint.

Az újonnan épített házak három évig adómentesek. Szükség is volt erre a csalogató intézkedésre, mert a „Status et numerus personalis parochiae Budensis“ szerint 1771-ben

összesen 121 lélek lakja a völgyet, 1772-ben már 167 a lélekszám, s az oleszó telekárak és adómentesség folytán a lakosság 1821-ig 2,243 lélekre szaporodik.

A völgy lakóinak kis kápolnája a mai krisztinavárosi templom előtt futó utcáreszen állott, egy istenfélő kéményseprő jóvoltából, aki vándorlása éveiben megfordult napsugaras Itáliában s onnét fogadásból a hátán hozott el egy csodatevő Madonna-képet, amely ma is főkinése a templomnak, habár már az ötödik helyen áll, mióta

donátora: Franzin Péter kéményseprő kis kápolnát emelt a kép tiszteletére, melynek főoltárán az olaszországi Madonna ragyogott.

A kegykép elé özönlő hívőknek nemsokára szűk lett a kis kápolna. Nagyobbat kellett építeni.

Szent Flórián napján, a kéményseprők védőszentjének ünnepén még a nagyobbacska templom is szűknek bizonyult s százan meg százan szorultak ki a gyepré, szabad ég alatt hallgatva az ünnepi prédikációt.

Mikor 1723-ban a déli szél által óriásivá növesztett budai tűzvész elérte a puskaporos tornyot s annak többszáz mázsányi tartalma eget-földet rázó dördüléssel a levegőbe repült s a föld-rengésszerű rázkódtatásra nemcsak a Vár összes ablakai törtek össze, hanem a várfal egy része is leomlott, rengeteg kőbomba repült át a pesti oldalra s a krisztinavárosi kis templom is félig bedült.

1795-ben új templom épült, a Szűzanya tiszteletére s búcsúja a Havi-boldogasszony ünnepén, augusztus 5-én tartott.

Az ós-kápolna építője, Franzin Péter azt kérte testamentumában, hogy feleségétől a kápolna előcsarnokába temessék el. Ez meg is történt s az istenfélő kéményseprő évtizedeken át a fölötté zengő orgonabugás melódiai mellett aludta örök álmait, míg nem az új templom néhány öllel hátrább épülvén, szegény Franzin és felesége ma az utcán alusszák siri álmukat, melynek öre egy a kegyelet által egészen közelében emelt Mária-szobor.

Ennek története a következő:

A régi világban többnyire „pestis“-nek nevezett járvány mind gyakrabban látogatta meg Pestet és Budát s ilyenkor a hívők rendesen kegyelet

A „római színház“, melyet a Borghese-villában rendezett kiállítás alkalmából építettek, teljesen az ókori színházak mintájára. Óriási ámfiteátrum ez, a szabad ég alatt, több ezer néző számára. Hatalmas méreteiről és klasszikus szépségének impozáns voltáról némi fogalmat ad ez a kép.

Csoportkép a „Zrinyi-gárda“ tagavató ünnepélyéről az Ujvárosi házában, 1923 május 13-ikán. Az ülő alakok, balról jobbra: Hornyánszky Zoltán dr. nemzetgyűlési képviselő, mellette Schrotty Pál ferencendi atya, legszélről jobbra: Stadler Emil, elnök.

szobrok felállítására által igyekeztek az ég haragját megengesztelni.

Ilyen alkalmaknak köszönhetik eredetüket az ujlaki s a várbeli Szentháromság-szobrok, valamint az óbudai Flórián-tér szoborcsoportozatának egy része. Az előbbi kettő a polgárság, az utóbbi a Zichy grófok örökösének, Óbuda földesurainak bőkezűségéből.

A krisztinavárosi templom mellett álló Immaculata-szobor, amely „Sine labe concepta O. P. N. 1855. május 6.” felírással ékes, eredetileg egy budai üvegtermesternek, Janisch Mátyásnak köszöni létrejöttét.

A hívők már régóta óhajtottak templomuk mellé egy Mária-szobrot, s már a XVIII. század első évtizedeiben, az úgynevezett „pestis-szobrok“ felállításakor volt szó egy ilyen votivszoborról, de a jámbor óhajítás csak a XVII. század végén élt és a XVIII. században meghalt üvegtermester — Janisch Mátyás — munificenciájából öltött testet.

A szobor 6.20 négyzetméter területen áll, 3.85 méter 0.30 méter mély, oszlopa 2.50 méter magas, tetején kigyó által körülölelt földgolyó, melyen a kezeit összekulcsoló, 1.65 méter magas Madonna áll. A szobor kőből van faragva s 1702-ben eredetileg a nyugat felé fekvő katolikus temető közelében állítottatott fel.

A „Tabáni Énekkar-Egyesület“ tagjai, akik nagy sikerrel működtek közre a „Zrinyi-gárda“ tagavató ünnepélyén.

Később azonban a déli vasút végpontja s az Ördögárok között, a Kék-golyó-utca s a Városmajor-utca keresztezésénél állítottatott fel, amelyet hajdan Krisztina-térnek neveztek.

Ott állt vagy százötven esztendeig a Deutsch és Beer-féle malátagyár előtt, mígnem az Ördögárok kiöntései el-

iszapolták s alapját meglazították, úgy hogy roskadni kezdett. Ezért 1855-ben restaurálták és május 6-án újból felszentelték.

Itt azonban az egyre növekvő forgalom s a déli vasút pályaudvarának tervbe vett kiterjesztése megint megbolygatták s a krisztinavárosi hívők kérésére, lebontották s 1858-ban december 8-án átvitték a krisztinavárosi templom melletti kis térre, ahol ma, talapzatával jócskán a földbe süllyedve, őrzi Franzin Péter és felesége siri álmait.

És ahol hajdan békés budaiak pihenték ki a szőlőkapálás fáradalmait a hegyoldali csendes temetőben: ott ma mennydörgő robajjal rohannak el a déli vasút mozdonyai, csöngetnek a villamos ércharangok s a mindennapi élet vásári lármája elnyeli a krisztinavárosi templom harangjának messze csengő siró szavát s az édes arcú kőmadonna mintha szentelt kezeit összecsapva fohászkoznék:

— Oh, hová jutottam, óh, hová jutottam?

S míg a kis templomban bűg az orgona s fő-oltárán, mely előtt valamikor Széchenyi István gróf esküdött örök hűséget a csodaszép Seilern Crescentia grófnőnek, nyugodt méltósággal néz le a mosolygó Madonna, — a Franzin Péter Madonnája: maga a donátor, Petrus Franzin, a kémény-

seprő ott alszik a villanyosvasút-dörgette kövezet alatt, kegyes élete párijával, nem hajt a dörgésre, vásári lármára, fölötte zengő kofa-veszekedésre, hanem boldog mosollyal álmodik tovább s azt mondja magában:

— Bánom is én? Bánom is én?

Várad Antal.